

Pevsko in glasbeno društvo v Gorici je priredilo dne 15. maja t. l. v Gorici s sodelovanjem vojaškega orkestra c. in kr. pešpolka št. 47. v veliki dvorani hotela „Central“ koncert, ki je iznova dokazal, kako visoke cilje si stavi omenjeno društvo in kako resno stremi za pravo umetnostjo. Posebna zasluga za to gre društvu pekovodji g. Jos. Michlu, ki je v vsakem pogledu mož na svojem mestu. Pri zadnjem koncertu se je izvajalo dvoje njegovih simfonijskih skladb „Na Golgati“ in „Pred prvimi verzi“, ki obe pričata, da g. Michl ni zaman hodil v šolo pri velikem mojstru Dvořáku in da je več nego navaden talent. —a.

Upodablajoča umetnost.

Glasovi dunajske kritike o razstavi slovenskih umetnikov. (Dalje.) Istega dne je prinesla tudi „Wiener Morgen Zeitung“ v št. 59. iz peresa dr. Abelsa naslednje poročilo:

„Slovenska umetniška zveza „Sava“ je otvorila svojo prvo dunajsko razstavo v galeriji Miethkejevi. Kakor so se lansko leto zanimali strokovni krogi za razstavljenjena dela čeških, poljskih, hrvaških in ogrskih slikarjev, baš tako je vzbudila pozornost skupina slovenskih umetnikov, zlasti ko so še v spominu umetniški uspehi sorodnih jim Hrvatov, — prav radi tega pa smo posejili razstavo „Sava“ s precejšnjimi zahtevami. No, — sami krepki talenti so, ki so že mnogo izvršili in veliko obetajo. Domačo krajino so dobro pogodili, zlasti se odlikuje Grohar med slikarji pokrajin s krepkim, toplim tonom. Slika „Pomlad“, kjer so nežni efekti barv in pastozna tehnika v posebnem kontrastu, nam je najbolj ugajala. Potem je omeniti Ferdinanda Vesela, ki je dobil v Monakovem za sliko „Usmiljenost“ medaljo in ki debutira tu z izvrstno aktno studijo. Dalje je kipar Fran Berneker zastopan. Tudi Matevž Sternjen je umetnik, ki mnogo obeta. Nacijonalne tipe imata razstavljenjena Žmittek in Jama, ta ima poleg tega še nekaj drzno in široko izvedenih pokrajinskih študij (iz Bavarske). Že omenjeni kipar Fran Berneker je podal nekatere jako srečne studije portretov in načrte za večje kompozicije: „Beda“, „Naplavljena trupla“, „Samota“, ki kažejo talent, ki veliko obeta.“

„Neues Wiener Tagblatt“ z dne 29. februarja 1904, št. 60., pravi (pisal je kritik Stern):

„V Miethkejevi galeriji se je predstavil spet avstrijski narod s svojimi umetniškimi plodovi. Lani so si češki „Manes“ v Hagenbundu, poljska Sztuka“ v Secesiji, ogrski slikarji pri Pisku in hrvaški pri Artinu nabrali manj ali več lovorov, letos pa je stopila slovenska zveza „Sava“ pred dunajsko občinstvo. Slovenci bodo imeli pač na Dunaju težko stališče, ker so sami mladi umetniki, ki so tuji po imenu in umetnosti. Le o Ferd. Veselu se je čulo, da je dobil v Monakovem za „Usmiljenost“ medaljo, in o velenadarjenem kiparju Fr. Bernekerju je znano, da je pri konkurenci za spomenik cesarja Franca Jožefa v Ljubljani dobil drugo darilo. Toda tudi Matevž Sternjen in Ivan Grohar zaslužita za svoja dela priznanje in Jama, Peter Žmittek ter Jakopič so mnogo obetajoči talenti. Večina stvari ni še čisto dovršenih, kar je pri tako mladi umetnosti umevno. Nacijonalno svojstvo je najizrazitejše pri pokrajinali, zlasti pri Groharjevih, ki uporablja pri slikanju kranjskega apnenčevega ozemlja in njegove vegetacije samosvojo pastozno tehniko. Nežnost razpredelbe barv, ki spominja celo na Sisleya, kontrastira izredno s spahtelsko tehniko, ki se v bližini komaj

prenaša. Šele na 20 korakov razdalje ima slika pravi celoten vtisk. Velika pokrajina „Pomlad“ in „Rafolško polje“ vplivata najbolj zaokroženo in simpatično. Ravno nasprotje tej krepki tehniki pa je delikatni način Sternenov v pokrajini. Vesel ima izborna aktno studijo, deklico, ki čita, v pozi Magdalenini, Žmitek nekaj nacionalnih tipov, Jakopič nekaj interesantnih svetlobnih študij, a Jama več bavarskih pokrajinskih študij „Ob Amperi“ in širokoslikanega „Hrvaškega kmeta“ v beli srajci. Fran Berneker je izpostavil več doprskih portretov najživalnejšega izraza ter nekatere skice za večje skupine, ki so spretno komponirane ter v liniji mehko zaokrožene. Pariški, monakovski ter dunajski vpliv se kaže pri večini, tem bolj, ker radi političnih in lokalnih razmer pri Slovencih ni najti toliko narodnega svojstva (noš, svečanosti itd.) kakor pri zgoraj imenovanih narodih. Toda zanaprej pa je treba tudi Slovencem v umetniški karti naše monarhije odločiti lastno mesto.“

V „Neue Freie Presse“ je poročal dne 2. marca priznani estetik in umetniški kritik dr. Fr. Servaes to-le:

„Slovenski slikarji. Torej doživimo vendar še včasih kakšno presenečenje! Kar nenadoma smo našli pri Miethkeju celo avstrijsko umetniško provinco! O slovenskih slikarjih je bilo izven Kranjskega in Južnega Štajerskega komaj komu kaj znanega. In sedaj so hipoma tu, sami novinci iz ljubljanske okolice, ter so zavzeli takoj prav imeniten prostor. Celotni vtisk razstave kaže, da je tu mnogo svežega in resolutnega talenta, pred vsem tudi veliko temperamenta in mogočne, poštene ljubezni do umetnosti. Večina teh slikarjev se je izobrazovala pač v Monakovem — nekateri tudi žive tam! — toda pridružuje se tudi blagodejno pariški vpliv, pred vsem Monetova šola. Posamičnike strogo razločiti, je za sedaj še nekoliko težavno. Skupna pokrajinska nota je krepkejša nego individualna različnost. Vendar pa se zdi, da sta Ivan Grohar (ki živi na Dunaju) in Rikard Jakopič (v Ljubljani) najznamenitejša pojava. Grohar ni le nenavadno spreten neoimpresionist, iz njegovih krajin diha tudi posebna poezija, nekaj solnčnožarkega, vihrajočega, kar ugaja nenavadno. Pri Jakopiču občuduješ resni, svečani ton, ki je lasten njegovim slikam, da so kakor bi bile resnične. Tudi je razdelitev barv polna učinka. Krasne manjše pokrajine imajo globoko, lirsko občutje. Matevž Sternen je pred vsem imeniten portretist. Pri njem se najbolj čuti Monakovo. Če so barve slične Herterichu ali Knirru, je urna čopičeva poteza sorodna Habermannu. Ferdinanda Vesela pozdravljamo pred vsem kot slikarja mraka. Kaže pa pri tem dar, da pikantno razsvetljuje temni osnovni ton na svojih slikah s finimi lučkami. Le eno napako ima razstava: preveč podaje! Kakor zelo učinkuje, imela bi vendar še večji vtisk, če bi vsak umetnik razložil le svoje najboljše stvari. Nič ne moti v umetnosti bolj nego nepotrebne reči. Vendar pa naj ne zamudi nihče, da ne bi obiskal te razstave. Tako razkritje ima vedno nekaj veselega na sebi ter vpliva prijetno presenetljivo. Sicer pa se je pridružil slikarjem tudi kipar Fran Berneker, ki živi na Dunaju. Njegova dela kažejo fino stremljenje in čuvstvo.“

I. R. Sever. (Konec prih.)

Splošni pregled

Vseslovenska sokolska slavnost, ki se je vršila v proslavo štiridesetletnega obstanka ljubljanskega „Sokola“ v dneh 16. do 18. julija ob ogromni udeležbi gostov iz vseh slovanskih pokrajin, je prekrasno uspela. Naj bi sokolska ideja, ki je pri nas v tako tesni zvezi z narodovim preporodom in ki je vsekdar in povsod

„Djački sestanek“, v katerem poetski opisuje razhod abiturijentov iz karlovske gimnazije l. 1844. — Drugi spis je „Hrvatska lepa književnost u početku XX. vijeka“. Napisal Jovan Hranilović (114.—149.). V uvodu riše pisatelj, ki je sam hrvaški pesnik ter je nekaj časa urejeval „Vienac“, različne centre hrvaške književnosti, kakršni so: Hrvatska Matica in Društvo sv. Jeronima v Zagrebu ter nekaj literarnih listov, od katerih pa je najboljši in najstarejši „Vienac“ letos v gospoda zaspal, da ne spominjam vseh efemernih prikazni, kakršne so bile „Nova nada“, „Život“, „Mladost“ itd. V Zadru je „Matica dalmatinska“. V Sarajevu je bila „Nada“, ki je po krasnih uspehih nehala izhajati, ker vlada ni imela primernege političnega uspeha od svojih ogromnih gmotnih žrtev. Celo v Ameriki so se jeli gibati Hrvatje. Potem razpravlja pisec o vprašanju, kolikšen je vpliv velikih svetskih književnosti, posebno slovanskih na hrvaško književnost, ter konstatuje veliki ta vpliv pri vseh pisateljih, ki so se držali gesla, da je treba negovati patrijotsko estetiko in etično tendencijo, ter so zajemali iz starih klasičnih in priznanih starih književnih mojstrskih del svoje vzore; potem pa omenja boja „modernistov“, pod katerim imenom so se zbrali vsi posnemalci naturalistične struje, t. j. dekadenti, simbolisti, veristi itd. proti tradicionalistom. Kakor se kaže, se obe struji v novejšem času bližata; to svedoči hrvaško pisateljsko društvo, ki mu je član izmed uglednejših starejših pisateljev n. pr. Sandor Gjalski, izmed mlajših pa Milivoj Dežman. Pisatelj popisuje vpliv modernih dramatikov: Ibsena, Sudermana, Przibiszewskega, Hartmanna, potem Maupassanta, Gorkega, Gabr. d' Annuzia, Čehova, Sienkiewicza, Maeterlincka, Tolstega in dekadentov. Opaža se nazadovanje epskega pesništva in naraščanje lirске produkcije. Pesniki so sicer pod tujim vplivom, a vendar so mnogi med njimi krepke individualne nature. Tudi odličnih pripovedovalcev je na Hrvaškem parnasu več nego stihotvorcev. Čudna prikazen je, da sta si hrvaško in srbsko slovstvo, čeprav se obe istega jezika poslužujeta, eno drugemu indiferentni, lahko bi se reklo, često tudi nasprotni.

R. Perušek. (Konec prih.)

Slovník staročeský, napsal Jan Gebauer. Vidávaji „Česká akademie císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění, a „Česka grafická akciová společnost Unie“. Tega dela je izšel 10. sešitek. Cena 4 K.

Jan Kollár, narozen 29. VII. 1793; zemřel 24. I. 1852. V upominku na převezení ostatků jeho z Vidně do Prahy v dnech 14.—16. května 1904. Napsal Jan Jakubec. Cena?

Upodabljaljoča umetnost

Glasovi dunajske kritike o razstavi slovenskih umetnikov. (Konec.) „Fremdenblatt“, glasilo ministrstva za zunanje stvari, je prinesel dne 8. marca poročilo: „Naraščajoči naraščaj, najmlajša mladina. Sedanja razstava pri Miethkeju nas seznanja s skupino mladih slovenskih umetnikov, ki so se združili v zvezo „Sava“. Da je to pleme bogato nadarjeno, je pokazala spet lansko leto umetno-obrtna razstava v Celovcu, ki smo jo videli prej na Dunaju. Tudi mladi pri Miethkeju vzbujajo simpatijo, ki jo vzbuja življenje. Imajo talent, in ta talent je modern. Njih svet je občutje barv, „impresija“, deloma kakor jo razumejo v Monakovem in Dachauu. Večinoma so izložene pokrajine, krajinski barvni in svetlobni učinki, sveži iz oči, sveži s palete. Splošno odločujejo barvni blesk od predmetov ter ga podajajo

krepko in urno na platnu. Podati hočejo čisto barvo, absolutno le bojo. Cela vrsta takih študij je v resnici zanimiva. Ogle dati si je treba le zimske študije Ivana Groharja (Dunaj) z rožnovijoletnim snegom, prilično ob zlatem večernem solncu, ali pa interesantni sistem lis, ki predstavlja izpremenjavo barv na solncu jeseni, ki ga slika Rikard Jakopič (Ljubljana). Organičnejši in bolj zaokroženi sta dve fini krajini Ferd. Vesela, edini, ki smo ga že srečali po razstavah. Tako njegova „Menterschwaige“ (pri Monakovem) s Corotovim elementom, ali pa prijetna večerna pokrajina. Tudi velike slike iz narave so delane radi tihega barvnega lesketanja, n. pr. svetli podobi Groharjevi, ki sta polni ponižnih poljskih cvetk: „Vas Occulis“ in „Rafolško polje“. Jako dobro pogojena je solnčna luč, s katero so oblite stvari z Bavarskega, delo Matije Jame. Poletno zelenje v luči vročega dneva, kakor „Partije ob Amperi“ z gozdom, poljem in reko, ali pa „Na barju“, kjer pa se že oglašja jesen. Tudi figuraliko študirajo ti umetniki marljivo. Pogledati je treba le hrvaškega kmeta, ki ga je slikal Jama. Najboljši figuralični sliki pa ima Vesel, in sicer „Usmilenost“ in „Pravljice“, kjer je zrak v sobi pri dotični svetlobi zadet imenitno. Jakopič ima posamezne figure v življenski velikosti, deloma svetnike, deloma tudi nesvete ljudi, z značilnimi ozadji: pri svetnikih zlato glorio z modrimi refleksi na belih oblačilih. Mnogo vizije je v tem . . . treba pa je naročil. Velik damski portret Matevža Strnena (Ljubljana) napravlja lep vtisk, razvrstitev tonov pa je slikarsko zanimiva. Peter Žmitek (Praga) še ni dovršen; velike figuralne skupine, menda „Nenavaden dogodek“, še ne obvladuje, dočim manjših stvari („Težka pot“) ne napravlja slabo. Tudi kiparski talent se je pokazal: Fran Berneker (Dunaj). Ženski in moški portret (prvega je kupil grof Harrach) imata nežno vznemirjeno površino ter sta toplo čuvstvena. Njegova študija „Naplavljen trupla“ daleko ni tako strašna kakor naslov, nego je fin načrt razgublajočih se oblik. Splošno imajo ti mladi Slovenci jako lep uspeh in želeti je, da bi jim tudi materialno kaj koristil.“

Oglasila se je med drugimi tudi „Reichswehr“, avstrijsko vojaško glasilo, ter je referiral Eisenmenger v jutranjem listu z dne 5. marca sledeče: „Razstava umetniške zveze „Save“, ki je otvorjena sedaj v Miethkejevi galeriji, nudi mnogo prijetnega presenečenja. Tiho in ponižno je vstala daleč spodaj na Južnem Štajerskem in na Kranjskem vrsta slovenskih umetnikov, ki se šele bori z neustrašeno močjo in svežostjo za priznanje in enakopravnost v kraljestvu umetnosti. Ni še dolgo, ko se ni vedelo o slovenski umetnosti nič ali pa saj prav malo. Izpremenilo se je to dejstvo šele po razstavi v Ljubljani, ki je pokazala, koliko bogastva je ležalo skritega. Pravkar pa se je predstavilo nekaj gospodov tudi Dunajčanom, mirno, ali samozavestno. Posamične osebnosti umetnikov se ne ločijo še strogo, kakor kaže skupni vtisk razstave pri Miethkeju, toda celota imponuje. Znamenito je, s kako globokim čuvstvom je izražen nacionalni moment v teh umotvorih; pri nekaterih slikah govorimo lahko vprav o narodnem slikarstvu. Ko postanejo vsi ti marljivi umetniki čisto samosvoji, potem izginejo tudi drugorodne poteze, ki se jim še poznajo. Joža Uprka, Segantini, ruski, poljski, francoski slikarji, tuintam tudi monakovska ali berlinska poteza so bili učitelji slovenskih umetnikov. S silo in mladostnim razmahom prekoračijo v tehniki tuintam mejo, toda mošt, ki tu vre, obeta mnogo. Neznano krepak v izvedbi, kakor kak Segantini, je Ivan Grohar. Njegova pastozna tehnika pričarava krasne efekte, ki ne škodujejo nikjer nežno melanholškemu občutju. Vprav sijajno učinkuje ta manira, n. pr. na sliki „Pomlad“. Kaos barv, raznesenih s spahtelom, vpliva v razdalji kakor s cvetkami posejana trata. Tudi druga Groharjeva dela pričajo o krepkem talentu.

Zlasti za občutje in luč ima izredno darovitost ta umetnik, ki kaže v slikah, ki niso docela solnčnojasne, melanholiški značaj. Isto velja tudi o Rikardu Jakopiču, ki operira z lisami, na široko, moško. Nič ženskega ni najti pri njem. Prav imenitno se reprezentuje Matija Jama, ki mu včasih uide v paletu monakovski ton. Cvetličje Luize Jamove kaže mnogo vrlin, ki mikajo, da bi se spoznali поблиže. Mat. Strnen slika vrlo sveže portrete z veliko samolastjo; tudi v pokrajinah kaže znamenito umetnost. Precej finočuvstvenih slik je ustvaril Ferd. Vesel; zlasti se mu je posrečila mračna slika „Pravljice“. Portreti pa imajo nekak osebno bled ton kože, ki ga v življenju ne vidimo. Nadarjen, dasi nekoliko konvencionalen in gladek je Peter Žmitek. Kipar Berneker, edini plastik, ima fino čuvstvenost, a se ni še otresel vseh vplivov. Njegove stvari so polne lepih linij ter razodevajo marsikatero umetniško misel; tiči pa še mnogo več v njem, nego je dosedaj pokazal. Vobče vzbuja razstava slovenskih umetnikov prepričanje, da bo treba to skupino kot tako, kakor tudi posamičnike krepko vpoštevati.“

Ta poročila smo prevedli dobesedno. Pisalo je pa še mnogo dunajskih listov o slovenskih slikarjih; tako so objavili n. pr. „Extrablatt“, „Sonn- und Montagszeitung“ itd. daljša poročila. Izmed drugih bodi omenjen še organ avstro-ogrskih aristokratov „Wiener Salonblatt“, ki je priobčil dolg članek pod naslovom „Das Erwachen der Slaven“. Ker je to poročilo ponatisnil deloma „Slov. Narod“, zato ga nam ni treba. Kritik J. R. Liebenwein (ne Liebwein) se je izrazil osebno: „Jaz sem sicer pravi Nmec, toda priznati moram, da je slovenska umetnost visoko na višku, in zato moram čestitati Slovencem, dasi sem njih narodni nasprotnik“. Pisala pa je o Slovencih celo „Münchner Allgem. Zeitung“ jako priznalno, referiralo je več čeških listov in celo nekaj madžarskih.

Če pomislimo torej, da dunajska kritika ni posebno mehka (primerjaj kritike o dunajskih razstavah v letošnji pomladi), in če vpoštevamo še narodno nasprotstvo, katero je podkuril vsenemški organ „Deutsches Tagblatt“ z dne 28. februarja t. l., ki je ščuval dunajsko publiko na najskrajnejši način proti slovenskim slikarjem že na dan otvoritve v daljšem poročilu, brez sramu priznavajoč, da je nasproten zato, ker so razstavljalci Slovenci, potem je jasno, kako slabe avspicije so imeli naši umetniki. „Deutsches Tagblatt“ je napadel tudi Miethkeja brezobzirno, češ, da je sokriv, da se bahajo Slovenci sredi nemškega velemesta s svojo psevdokulturo. Naši slikarji pa so bili ubogi, brez imena, brez zaščitnikov, in vendar so tako sijajno, da, zmagoslavno prodrli. Proslavili so svoj narod, ki so ga oficijalno šele sedaj uvrstili Nemci med kulturne rodove, vse drugače nego pred letom Madžari, ki so imeli na razpolago bogate državne podpore, da so lahko ustvarjali več let ter so bili zastopniki političnega, državotvornega naroda, ki ima historično slavo, a ki so pri moderni dunajski kritiki pogoreli. Slovenci so zmagali edino le s svojo umetnostjo, saj drugega niso imeli: prišli so siromaki iz siromaške domovine, neznane in prezirane, ki jim je toliko koristila, da so morali stopiti v boj s sovraštvom in predsodki.

Razstavljenih je bilo vse skupaj 82 umotvorov: 77 slik in 5 kipov. Prodanih pa je bilo 12 stvari, poleg treh za moderno galerijo jih je bilo kupljenih več za privatne galerije, nekaj pa so kupili drugi zasebniki.

Razstava se je zatvorila dne 22. marca t. l.

J. R. Sever.